

УДК 72.01

Н. Г. Зенькович,
кандидат архітектури, КНУБА

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТРАНСПОРТНОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація: у статті досліджується особливості та проблеми формування дизайну транспортного середовища. Наведені основні види та типи транспортного середовища та надана їх характеристика.

Ключові слова: дизайн, транспортне середовище, комунікації, засоби, об'єкти, середовищна система.

Транспортне середовище - середовище, що забезпечує зв'язок між основними процесами життєдіяльності людини та задовольняє його потреби у переміщенні. Це совокупність окремих середовищних об'єктів, які як виконують перевози, так і забезпечують виконання цих перевозок та їх обслуговування у єдиному функціональному процесі. Тобто це – **середовищна система**.

У склад цієї системи входять:

1. **Транспортні комунікації** (усі шляхи та сполучення : дороги, вулиці, площі, розв'язки, мости, естакади, тунелі, водні акваторії, повітряний простір і т.п.)

2. **Транспортні засоби** (рухомий склад усіх видів транспорту: автомобілі, потяги, вагони, пароплави, літаки і т.п.)

3. **Транспортні пункти (об'єкти):**

а). споруди технічного забезпечення та обслуговування рухомих засобів (летовища, порти, депо, станції технічного обслуговування, заправки, гаражі, стоянки і т.п.)

б). споруди, що призначені для здійснювання транспортної діяльності та обслуговування користувачів транспортних засобів (вокзали, станції, зупинки, причали і т.п.)

4. **Користувачі транспортних засобів** (люди, що використовують транспортний засіб для переміщення і люди, що обслуговують його).

В залежності від належності до однієї із цих складових транспортне середовище, по відношенню до простору, може бути **відкритим, закритим або комбінованим** (летовище – аеровокзал, транспортна магістраль – автовокзал, водна акваторія – пароплав, морській порт - морвокзал, повітряний простір – літак). Основним користувачем відкритого середовища завжди буде сам

транспортний засіб, а закритого середовища – користувачі цього засобу, тобто ті люди, що його обслуговують.

Усе різноманіття транспортного середовища можна класифікувати:

а).по видам транспорту: залізничний або рейковий; автомобільний; морський; річний; повітряний.

б).по виду оточення переміщення: наземний; водний; повітряний; підземний.

в).по виду об'єктів переміщення: пасажирський; грузовий.

г).по відношенню до міського середовища: зовнішній транспорт; внутрішній транспорт.

д).за належністю: громадський (муніципальний або державний); особистий (приватний).

Особливістю планувально-просторової організації транспортного середовища є її **лінійно-узлове розміщення**. Основними елементами такого розміщення являються: **транспортні комунікації, транспортні вузли та транспортні пункти** (об'єкти).

Транспортні комунікації – основні елементи транспортної структури. Вони можуть бути як **спеціалізовані** (автомобільні, залізничні и т.п.), так і **полімагістральні** (об'єднуючи два-три види транспорту).

Транспортні вузли – комплексні транспортні споруди на перетині не менш трьох шляхів одного або різних видів транспорту. Вони можуть бути **спеціалізованими** (залізничний, автомобільний) або **інтегральними** (автомобільний + залізничний + річковий, автомобільний + залізничний + повітряний).

Транспортні пункти (об'єкти) - споруди, що призначені для здійснювання, обслуговування транспортної діяльності та обслуговування користувачів транспортних засобів.

Однією з характерних рис транспортного середовища є його **дуалізм**. З однієї з сторін це середовище **спокою**, а з другою – **переміщення**. Тому у дизайні транспортного середовища є два напрямки: дизайн шляху або транспортного вузла, зовнішнього вигляду транспортного засобу – це дизайн переміщення. Дизайн самого приміщення транспортного засобу, транспортних пунктів обслуговування – це дизайн спокою. Кожен з цих дизайнів має свої особливості організації але загальними для обох є вимоги: безпеки руху (як зовнішнього так і внутрішнього), візуальне орієнтування у просторі,

комфортність переміщення або його очікування, а також, естетичного сприйняття цих середовищ.

Дизайн транспортних комунікацій, як правило, у цілому легко пристосовується до ландшафтних характеристик відкритого простору та визначається системою технологічних вимог, як для засобів пересування (організація потоків руху, розподіл їх напрямків, радіуси поворотів, кути нахилу та інше), так і вимог орієнтації у просторі для людей, що обслуговують ці засоби (розміщення піктограм інформаційного забезпечення, освітлювальних опор, реклами, зупинок), а також вимог екологічного забезпечення навколишнього середовища (захисних шумових екранів, огорожень, наземних містків переходу для тварин, наземних або підземних переходів для людей). Окремо місце займає дизайн конструкцій транспортних комунікацій (шляхопроводів, розв'язок, тунелів, мостів), а також дизайн ландшафту територій, прилеглих до транспортних комунікацій (облаштування видовищних майданчиків, майданчиків відпочинку, транспортних пунктів обслуговування).

Предметним наповненням транспортних комунікацій являються кольорова розмітка шляхового полотна, його освітлення – ката фоти та опори освітлювальних ліхтарів, захисні екрани, інформаційні табло, бигборди та піктограми. А також, окремі транспортні об'єкти, що розташовуються на окремих відстанях друг від друга (відстійники, заправки, зупинки, станції, пункти громадського харчування, готелі, кемпінги та ін.). Такі об'єкти за частую стають сильним просторовим акцентом на зовнішній транспортній магістралі або автобані, як то надземний пішохідний перехід з громадським обслуговуванням, що зв'язує дві її протилежні полоси, або крита надземна автостоянка над автобаном. Такі рішення вже достатньо часто можна зустріти на автобанах Західної Європи.

Дизайн транспортних комунікацій у цілому вирішується за рахунок нового прочитання кольорового рішення, нового прочитання функції та форм предметного наповнення. Кожен з переліку цих об'єктів повинен бути прив'язан до особливостей ландшафтного планшету, також займати місце у організації дорожнього руху, так щоб з однієї сторони не відволікати водія, з другої не дати йому заснути.

Дизайн транспортних магістралей які втратили свою колишню значимість у містобудівному просторі вирішується шляхом зміни та перепрофілювання його функції (на ландшафтну) за допомогою озеленення та предметного наповнення середовища (реконструкція залізничної естакади Манхетенського Вест-Сайду у Нью Йорку).

Дизайн транспортних вузлів. Транспортні вузли є сильним містобудівним акцентом і тому дизайн цих середовищних об'єктів повинен враховувати не тільки безпеку організації руху, його інформативність та візуальність сприйняття (кути видимості огляду), але і дизайн конструктивних рішень цих вузлів. Вони легко пристосовуються до природного ландшафту і виявляються значним об'ємно-просторовим та композиційним акцентом як на транспортній магістралі, так і багаторівневій структурі міського каркасу. Але функціонально-технологічна складова транспортних вузлів (радіуси поворотів, кути нахилу) потребує великих територій для їх розміщення. Виключення складають ландшафтні утворення які своєю містобудівною ситуацією (перепад висот, обмеження території та ін.) формують нестандартні проектні рішення. Такі рішення не тільки дозволяють вирішити складні транспортні проблеми, а і являються значною містобудівною та емоційною домінантою оточуючого простору (Фолкірське колесо у Шотландії). Їх дизайн вирішується за рахунок нового причитування технології, та її нестандартного конструктивного вирішення.

Дизайн транспортних пунктів. Транспортні пункти (об'єкти) розміщуються на початку, кінці, а також, вздовж транспортних комунікацій, як у складі транспортних вузлів інтегрального типу (різних типів транспортних комунікацій) так і окремо. По відношенню до транспортних магістралей вони можуть бути тупиковими, вузловими та проміжними. По пропускній здатності – малі, середні, великі та крупні. По категорії обслуговування пасажирів – дальні, місцеві, транзитні, приміські та міжнародні.

До них відносяться: вокзали різних видів транспорту, станції, пересадочні вузли, зупинки, заправки, гаражі, стоянки. Вони можуть бути відкриті або закриті, наземні або підземні, окремо розміщені або у складі громадських центрів, спеціалізовані та кооперовані з іншими громадськими спорудами як транспортного, так і нетранспортного призначення. Таке об'єднання може здійснюватись як за допомогою загальної для цих споруд території, так і розміщенням їх на різних рівнях одне над іншим (за допомогою вертикальних комунікацій). Як правило, таке з'єднання охоплює усі рівні (підземні, наземні, надземні) транспортних комунікацій. Приладами можуть служити: аеропорт у Амстердамі (залізничний, автомобільний, повітряний види сполучень), автовокзали у Мадриді (рейкові та автомобільні види сполучень), проект аеровокзалу у Шанхаї (сім видів сполучень).

Дизайн цих об'єктів лежить у площині нових, нестандартних вирішень функції як самого об'єкту (об'єднання, просторове рішення) так и оточуючого його простору. Головна вимога - комфортні умови очікування та пересадки;

чітка диференціація та розмежування функціональних потоків, виключення їх пересічення; урахування інтересів усіх категорій пасажирів; зручний зв'язок з міським видом транспорту. Організація внутрішнього простору будівель прагне до утворення крупного простору громадського призначення з різними функціональними зонами, який стає сильним композиційним і емоційним акцентом споруди (аеровокзал у Тель-Авіві, Ізраїль; залізничний вокзал у Цюріху, Швейцарія; вокзал Атточі у Мадриді). А також, пошуку їх оригінальних форм об'ємно-просторових рішень або їх конструкцій споруд.

Література

- 1.Шимко В.Т. Архитектурное формирование городской среды М. «Высшая школа», 1990.
- 2.Шимко В.Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование. Основы теории. М. «Архитектура-С».2006
3. Шимко В.Т., Гаврилина А.А., Типологические основы художественного проектирования архитектурной среды., М.,Архитектура-С.,2004.,101с.
4. Эстетические ценности предметно-пространственной среды. Под. Ред. А. В. Иконникова. М. Стройиздат, 1990

Аннотация

В статье исследуются особенности и проблемы формирования дизайна транспортной среды. Приведены основные виды и типы транспортной среды, дана их характеристика.

Ключовые слова: дизайн, транспортная среда, коммуникации, средства, объекты, средовая система.

Annotation

The article examines the characteristics and problems of forming design transport environment. The basic types and types of transport and environment provided by their characteristics.

Keywords: design, transportation environment, communications, facilities, on objects, environmental system.